

Ορισμένα Στοιχεία για την Δομή και την Λειτουργία των Παιδικών Σταθμών

της Μπαϊτζάρ Μαρντικιάν-Γαζεριάν
Καθηγήτριας ΤΕΙ Αθήνας

Ο Σ.Δ.Γ. έχει ασχοληθεί από πολλά χρόνια πριν με την έρευνα του προβλήματος των βρεφονηπιακών σταθμών και έχει πλήρη επίγνωση της ανάγκης που υπάρχει τόσο για την αριθμητική αύξηση αυτών όσο και για τη βελτίωση των προσφερομένων υπηρεσιών. Η έρευνα που δημοσιεύουμε παρακάτω και που έγινε, για λογαριασμό μας, από την καθηγήτρια των ΤΕΙ κ. Γαζεριάν και τους μαθητές της, μας δίνει μια σαφή εικόνα της κατάστασης που επικρατεί στους δημόσιους και ιδιωτικούς σταθμούς μόνο με στοιχεία και χωρίς αξιολόγηση. Ελπίζουμε να μπορέσουμε να δημοσιεύσουμε σε μια δεύτερη φάση μια ανάλυση των στοιχείων αυτών με αντιπαράθεση την εικόνα ενός πρότυπου βρεφονηπιακού σταθμού.

Είναι τραγικό το δίλημμα των εργαζόμενων γονέων που αναγκάζονται πολλές φορές να εμπιστεύονται ένα παιδί στην ευαίσθητη νηπιακή ηλικία του σε οικιακό ανειδίκευτο προσωπικό. Αλλά και το προσωπικό των παιδικών σταθμών ανταποκρίνεται πάντα στις πραγματικές ανάγκες - σωματικές και πνευματικές - ενός παιδικού; Υπάρχουν μερικά στοιχεία που κρίνονται απαραίτητα σήμερα, όπως:

1) Να μην αλλάζουν συχνά τα πρόσωπα που ασχολούνται με ένα παιδί. Η συχνή εναλλαγή προσώπων μπορεί να δημιουργήσει ένα αίσθημα ανασφάλειας στο παιδί με προεκτάσεις πολλές φορές στη σωματική και ψυχική υγεία του.

2) Να πλησιάζουν όσο το δυνατόν περισσότερο τον ιδανικό αριθμό βρεφών για κάθε βρεφοκόμο που είναι 3-4 βρέφη. Επειδή αυτός ο αριθμός είναι σχεδόν αδύνατο να πραγματοποιηθεί,

σε πολλά μέρη του εξωτερικού δέχονται τη βοήθεια εθελοντριών που δέχονται να ασχοληθούν με βρέφη αφού περάσουν από ειδικά σεμινάρια και αναλαμβάνουν την υποχρέωση να εργάζονται σε τακτική βάση.

3) Τα πρόσωπα που ασχολούνται με τα παιδιά πρέπει να είναι ομιλητικά και υπομονητικά. Είναι γνωστό πια ότι πολλές από τις διανοητικές ικανότητες ενός παιδιού αναπτύσσονται στα τρία πρώτα χρόνια της ηλικίας του. Γι' αυτό έχει ζωτική σημασία τα πρόσωπα που ασχολούνται μαζί τους να τους μιλάνε, να τους διαβάζουν ιστορίες - που πολλές φορές επαναλαμβάνεται η ίδια πολλές φορές, γιατί τα παιδιά αγαπούν την επανάληψη.

4) Τα βιβλία πρέπει να είναι τοποθετημένα σε χαμηλά ράφια κοντά στο πάτωμα ώστε να μπορεί το παιδί να το πάρει μόνο του και ν' αναγνωρίσει από τις εικόνες του την ιστορία που θέλει να του διαβαστεί.

Ολ' αυτά ίσως να φανούν ασήμαντες λεπτομέρειες. Κι' όμως είναι πράγματα απαραίτητα για τη σωστή ανάπτυξη του παιδιού. Αυτά και πολλά άλλα θα μπορέσουν ίσως ν' αναλυθούν σε προσεχή μελέτη, με την ελπίδα να μπορέσουν οι νεαροί γονείς να μάθουν τι πρέπει να περιμένουν από ένα σωστό παιδικό σταθμό. Και στόχος όλων μας πρέπει να είναι η συνεχής πίεση προς την πολιτεία για τη δημιουργία πολλών πρότυπων βρεφονηπιακών σταθμών, ώστε να μπορούν οι γονείς να εμπιστεύονται άφοβα τα παιδιά τους στο επιστημονικά καταρτισμένο προσωπικό τους. Και τότε ίσως λυθεί και το πρόβλημα της υπογεννητικότητας...

Η μελέτη, στοιχεία της οποίας θ' αναφερθούν παρακάτω, πραγματοποιήθηκε κατά το σπουδαστικό έτος 1984-85 από τους/τις σπουδαστές-σπουδάστριες του Γ' έτους της Σχολής Κοινωνικής Εργασίας του Ιδρύματος Αναπτύξεως Κοινωνικής Εργασίας στα πλαίσια του μαθήματος της Κοινωνικής Έρευνας. Ο κύριος στόχος των μελετών που γίνονται στα πλαίσια του μαθήματος αυτού είναι κυρίως εκπαιδευτικός. Γίνεται προσπάθεια να έχουν οι σπουδαστές την ευκαιρία να ζήσουν όλα τα στάδια της ερευνητικής διαδικασίας, τα προβλήματα και τις λύσεις που μπορούν να δοθούν σ' αυτά. Τα δε θέματα που επιλέγονται προέρχονται από την πληθώρα των θεμάτων που απασχολούν τους κοινωνικούς λειτουργούς και έχουν σχέση με τομέις της επαγγελματικής τους δραστηριότητας. Συχνά υπάρχει αίτημα για μελέτη κάποιου συγκεκριμένου θέματος από κοινωνική οργάνωση ή άλλον φορέα.

Το φθινόπωρο του 1984 υπήρξε από τον Σύνδεσμο για τα Δικαιώματα της Γυναίκας το αίτημα για την διεξαγωγή έρευνας με θέμα τους παιδικούς σταθμούς. Οι σπουδαστές ανταποκρίθηκαν στο αίτημα και μέσα στα πλαίσια του μαθήματος προχώρησαν στην διεξαγωγή της έρευνας. Όπως είναι ευνόητο τα «πλάσια του μαθήματος» βάζουν και όρια στην έκταση της έρευνας και στην χρονική διάρκειά της. Παρ' όλες τις ατέλειες που μπορεί να έχει, η μελέτη αυτή, για τους σπουδαστές, ήταν μία σημαντική εμπειρία. Τους έδωσε την ευκαιρία να εκπαιδευτούν στην διαδικασία της έρευνας, να προβληματιστούν, να ευαισθητοποιηθούν, να μάθουν να προσεγγίζουν τα κοινωνικά προβλήματα με ορθολογισμό και να υποστηρίζουν τις θέσεις τους με στοιχεία από την πραγματικότητα.

Η έρευνα που έγινε είχε σαν σκοπό να περιγράψει τους παιδικούς σταθμούς, τη δομή και τη λειτουργία τους, το προσωπικό που εργάζεται σ' αυτά, τους χώρους που χρησιμοποιούνται σαν παιδικό σταθμό. Παρ' όλο που από τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν μπορεί κανείς να αξιολογήσει τη λειτουργία τους και την ποιότητα της προσφοράς τους, σε αυτή τη φάση της ανάλυσης θα περιοριστούμε στην περιγραφή των στοιχείων μόνο.

Πηγές πληροφοριών: Οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν ήταν το Υπουργείο Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, το ΠΙΚΠΑ, Οργανισμοί Κοινής ωφέλειας, και ιδιωτικοί φορείς, σωματεία ή ιδιώτες. Η λειτουργία των κρατικών παιδικών σταθμών διέπεται από τον «Κανονισμό Λειτουργίας Εθνικών Παιδικών Σταθμών και Εθνικών Αγροτικών Παιδικών Σταθμών»... 20/6/77, των δε ιδιωτικών από την υπουργική απόφαση 16338/ΦΕΚ 838/Τευχ. Β/1970.

Ο πίνακας που αναφέρεται παρακάτω δείχνει τον αριθμό και την δυναμικότητα των παιδικών σταθμών που λειτουργούν στην χώρα.

Πίνακας 1: Αριθμός και δυναμικότητα Παιδικών Σταθμών

Φορέας	Αριθμός	Δυναμικότητα
Δημόσιο	1122	64.000
ΠΙΚΠΑ	41	2.900
ΕΟΠ	50	1.900
Οργανισμοί*	31	4.200
Ιδιωτικοί**		73.400

* Εδώ περιλαμβάνονται οι βρεφονηπιακοί σταθμοί για παιδιά υπαλλήλων του δημοσίου και διαφόρων Οργανισμών.

** Οι αριθμοί που αναφέρονται για τους ιδιωτικούς σταθμούς μπορεί να έχουν αλλάξει σημαντικά γιατί η λειτουργία τους δεν παρουσιάζει την σταθερότητα των παιδικών σταθμών άλλων φορέων. Ήδη κατά το στάδιο της συλλογής των στοιχείων βρέθηκαν παιδικό σταθμοί που είχαν κλείσει, ενώ είχαν ανοίξει άλλοι.

Οι κρατικοί και οι ιδιωτικοί παιδικό σταθμοί εξυπηρετούν συνολικά 146.000 παιδιά περίπου.

Από το σύνολο των 400 περίπου παιδικών σταθμών (στο εξής όταν αναφερόμαστε σε παιδικούς σταθμούς εννοούμε και τους βρεφονηπιακούς) που λειτουργούν στο λεκανοπέδιο Αττικής μελετήθηκαν 96 παιδικό σταθμοί (55 δημόσιοι και 41 ιδιωτικοί, στον αριθμό αυτό δεν συμπεριλαμβάνονται εκείνοι που είχαν επιλεγεί αλλά βρέθηκαν κλειστοί ή αρνήθηκαν ν' απαντήσουν στο ερωτηματολόγιο). Έγινε προσπάθεια ώστε η επιλογή των σταθμών να παρουσιάζει κάποια αντιπροσωπευτικότητα —έτσι λήφθηκαν υπ' όψη ο γεωγραφικός χώρος, ο φορέας, ο αριθμός των παιδικών σταθμών που υπάρχουν σε κάθε περιοχή. Οι παιδικό σταθμοί που περιλήφθηκαν στο δείγμα ήταν στους Δήμους Αθήνας, Αργυρούπολης, Αχαρνών, Αιγάλεω, Αγ. Παρασκευής, Βύρωνα, Δάφνης, Καισαριανής, Καλλιθέας, Μαρκόπουλου, Ν. Ιωνίας, Ν. Σμύρνης, Πειραιά, Παιανίας, Σπάτων, Φιλοθέης, Ψυχικού, Χαϊδαρίου, Χαλανδρίου.

Σπουδαστές επισκέφθηκαν τους παιδικούς σταθμούς που είχαν επιλεγεί για να συμπληρώσουν τα ερωτηματολόγια που είχαν ετοιμαστεί για το σκοπό αυτό και να δούν τους χώρους όπου στεγάζονταν αυτοί.

1. Ηλικία παιδιών

Οι παιδικό σταθμοί ανταποκρίνονται κυρίως στις ανάγκες των νηπίων από 2½ ε-

τών μέχρι 5 ετών. Οι κρατικοί παιδικό σταθμοί εξολοκλήρου σχεδόν εξυπηρετούν νήπια, ενώ από αυτούς που εξετάστηκαν μόνον ένας δέχεται και βρέφη.

Αντίθετα στους ιδιωτικούς σταθμούς τα 50% έχει δυνατότητα παροχής υπηρεσιών και σε βρέφη.

Πίνακας 2: Αριθμός Ιδιωτικών και Κρατικών νηπιοσταθμών κατά ομάδες ηλικιών.

Φορέας	Ιδιωτικός	Κρατικός	Σύνολο
Ηλικίες			
Βρέφη	2		2
Νήπια	17	54	71
Βρέφη και Νήπια	21	1	22
Δεν έδωσαν ηλικίες	1		1
Σύνολο	41	55	96

Πίνακας 3: Δύναμη Κρατικών και Ιδιωτικών νηπιοβρεφικών σταθμών

Φορέας	Κρατικός	Ιδιωτικός	Σύνολο
Αριθμός νηπίων & βρεφών			
0 — 20		7	7
21 — 40	4	15	19
41 — 60	16	6	22
61 — 80	26	8	34
81 — 100	8	3	11
100 και πάνω	1	2	3
Σύνολο	55	41	96

2. Χρόνος λειτουργίας

Όλοι οι κρατικοί παιδικοί σταθμοί λειτουργούν πέντε μέρες την εβδομάδα από τις 6:45 π.μ. έως τις 4 μ.μ. όλους τους μήνες του έτους, εκτός από τον Αύγουστο που είναι κλειστοί. Κλειστοί παραμένουν 10 μέρες τα Χριστούγεννα και μια βδομάδα το Πάσχα. Στους ιδιωτικούς σταθμούς το ωράριο παρουσιάζει διαφοροποίηση. Υπάρχουν σταθμοί που η λειτουργία τους αρχίζει στις 6 το πρωί για να τελειώσει σε δύο απ' αυτούς στις 9 μ.μ. Σε έναν παιδικό σταθμό ανέφεραν την επέκταση του προγράμματος ώστε να καλύψει και τις ανάγκες διανυκτέρευσης των παιδιών. Ο παιδικός σταθμός του ΟΤΕ λειτουργεί επίσης ως τις 9 μ.μ. και δεν διακόπτει καθόλου τη λειτουργία του στη διάρκεια του χρόνου. Υπάρχουν και 5 ιδιωτικοί σταθμοί που λειτουργούν όλο το χρόνο, 4 ιδιωτικοί κλείνουν τον Ιούλιο και τον Αύγουστο, ενώ ο μεγαλύτερος αριθμός διακόπτει τη λειτουργία του κατά τον Αύγουστο.

3. Τρόπος μεταφοράς παιδιών

Η μεταφορά των παιδιών στους κρατικούς παιδικούς σταθμούς γίνεται από τους γονείς, ενώ στους ιδιωτικούς από τους γονείς αλλά και με αυτοκίνητα που διαθέτουν οι ίδιοι παιδικοί σταθμοί.

4. Σίτιση

Σε όλους τους κρατικούς σταθμούς παρέχεται πρωινό και γεύμα. Από τους ιδιωτικούς στους 15 προσφέρουν φαγητό ενώ στους 19 τα παιδιά φέρνουν το δικό τους, ενώ υπάρχουν 7 σταθμοί όπου τα παιδιά μπορούν να φέρουν το δικό τους φαγητό ή να φάνε από το φαγητό που προσφέρεται από τον σταθμό.

5. Εγκαταστάσεις Παιδικού Σταθμού

Τόσον οι κρατικοί όσον και οι ιδιωτικοί παιδικοί σταθμοί στεγάζονται σε κτίρια που κατά πλειοψηφία έχουν αναγορευθεί για άλλες χρήσεις. Τα μισά απ' αυτά έχουν διαμορφωθεί κατάλληλα για να καλύψουν τις ανάγκες ενός παιδικού σταθμού, ενώ άλλα παραμένουν όπως ήταν με αποτέλεσμα να μην είναι ο χώρος λειτουργίας κατάλληλος για την συγκεκριμένη χρήση.

Περισσότεροι από τους μισούς παιδικούς σταθμούς δεν διαθέτουν αυλή για το ικανοποιητικό ελεύθερο παιχνίδι των παιδιών.

6. Προσωπικό

Το προσωπικό που υπάρχει στους παιδι-

κούς σταθμούς παρουσιάζει ανομοιογένεια τόσο σε σχέση με τη σύνθεση του όσο και σε σχέση με την αναλογία παιδιών και προσωπικού. Ακόμη εμφανίζονται να υπάρχουν πολλές ειδικότητες, συχνά οι επαγγελματίες των αντίστοιχων ειδικοτήτων δεν ασχολούνται με το καθ' αυτό αντικείμενό τους, όπως π.χ. οι κοινωνικοί λειτουργοί, ενώ άλλοι επαγγελματίες ασχολούνται με το δικό τους αλλά και το αντικείμενο άλλων όπως π.χ. ψυχολόγος που είναι διευθύντρια, απασχολείται και ως παιδαγωγός και ως οδηγός.

Ίσως μια άλλη μελέτη με στόχο τη συμβολή των παιδικών σταθμών στη ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών ασχοληθεί περισσότερο με το θέμα αυτό.

Πίνακας 4: Αναλογία προσωπικού-παιδιών

Φορέας	Προσωπικό	Παιδιά
Δημόσιος	237	3836
Ιδιωτικός	242	1850

Οι αριθμοί αυτοί δείχνουν την αναλογία προσωπικού-παιδιών. Εγώ βέβαια λάβουμε υπόψη μας το γεγονός ότι ένας αριθμός από το προσωπικό αυτό δεν ασχολείται στον σταθμό σε μόνιμη βάση και ένας άλλος αριθμός δεν απασχολεί τα παιδιά, τότε η αναλογία παιδιών-προσωπικού αυξάνεται ακόμη περισσότερο. Σε σχετική ερώτηση για την ικανοποιητική ή μη αναλογία αριθ-

μού παιδιών-προσωπικού οι απαντήσεις δίνουν την παρακάτω εικόνα.

Οι αριθμοί των παιδιών αναφέρονται στα παιδιά που ήταν εγγεγραμμένα κατά την περίοδο της μελέτης. Υπάρχουν παιδικοί σταθμοί που δεν καλύπτουν την δυναμικότητά τους, ενώ άλλοι την υπερκαλύπτουν με όλα τα συνεπακόλουθα.

Πίνακας 5: Γνώμη για την Αναλογία Παιδιών-Προσωπικού

Αναλογία παιδιών-προσωπικού	Φορέας	
	Ιδιωτικός	Κρατικός
Ικανοποιητική	40	18
Μη ικανοποιητική		37*
Έλλειψη πληροφοριών	1	
Σύνολο	41	55

* Στον αριθμό αυτό περιλαμβάνονται 2 απαντήσεις «σχεδόν ικανοποιητική» και 2 απαντήσεις όπου κρίνεται ότι, σύμφωνα με τον Νόμο, η αναλογία είναι ικανοποιητική, ενώ σύμφωνα με τη γνώμη της διευθύντριας δεν είναι.

7. Ειδικότητες προσωπικού

Το προσωπικό που ασχολείται στους παιδικούς σταθμούς είναι ποικίλο, μεγαλύτερη όμως ποικιλία βρίσκεται στους ιδιωτικούς αντίθετα από τους κρατικούς όπου οι εργαζόμενοι ανήκουν σε ορισμένα μόνον επαγγέλματα, αυτά που κυρίως ταυτίζονται με την φροντίδα βρεφών και νηπίων. Είναι όμως ενδιαφέρον να παρατηρηθεί ότι τον ρόλο του παιδαγωγού αναλαμβάνουν και άλλα άτομα εκπαιδευμένα ή μη.

Πίνακας 6: Προσωπικό κατά ειδικότητες και φορέας για την ελεύθερη απασχόληση των παιδιών

Ειδικότητα Ειδικότητες	Φορέας		
	Ιδιωτικός	Κρατικός	Σύνολο
Νηπιαγωγοί	54	57	111
Νηποβρεφοκόμοι	42	57	99
Κοινωνικοί λειτουργοί	11	27	38
Οικιακής Οικονομίας	1	13	14
Ψυχολόγοι	13	1	14
Άλλες ειδικότητες*	14	1	15
Χωρίς απάντηση	3**	—	3**
Σύνολο	135	156	291

* Στις άλλες ειδικότητες περιλαμβάνονται: παιδαγωγός, βρεφοκόμος, νοσοκόμα, δασκάλα τέχνης, αγγλικών, ζωγράφος, αρχιτέκτων, μάγειρας, καθαρίστρια, βοηθός νηπιαγωγού.

** Δεν συμπεριλαμβάνονται στο άθροισμα

Πίνακας 7: Προσωπικό κατά ειδικότητες και φορέα για την κατευθυνόμενη απασχόληση

Ειδικότητες	Φορέας		
	Ιδιωτικός	Κρατικός	Σύνολο
Νηπιαγωγοί	52	58	110
Νηποβρεφοκόμοι	38	47	85
Κοινωνικοί λειτουργοί	11	19	30
Οικιακής Οικονομίας	1	14	15
Ψυχολόγοι	13	—	13
Άλλες ειδικότητες*	30	4	34
Χωρίς απάντηση	4	2	6
Σύνολο	149	144	293

* Εκτός απ' αυτές που αναφέρθηκαν στον προηγούμενο πίνακα περιλαμβάνονται και δασκάλα γαλλικών, μουσικής, χορογράφος, δασκάλα χορού, παιδοκόμος.

Συμπεράσματα

Από τη συνοπτική αυτή παρουσίαση των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν προκύπτει ότι:

1. Οι ώρες λειτουργίας των παιδικών σταθμών δεν καλύπτουν τις ανάγκες όλων των εργαζομένων, γιατί τα ωράρια εργασίας δεν συμπίπτουν με τις ώρες λειτουργίας των σταθμών. Επομένως οι γονείς χρειάζεται να βρουν και άλλους τρόπους φροντίδας του παιδιού τους εφ' όσον εργάζονται και οι δύο.

2. Το γεγονός ότι όλοι οι κρατικοί σταθμοί κλείνουν τον Αύγουστο και αρκετές μέρες τα Χριστούγεννα και το Πάσχα δημιουργεί μια πρόσθετη δυσκολία για τους γονείς που δεν μπορούν την περίοδο εκείνη να πάρουν άδεια. Όσον αφορά τους ιδιωτικούς σταθμούς μερικοί κλείνουν για μεγαλύτερο διάστημα το καλοκαίρι.

3. Η αναλογία παιδιών και προσωπικού είναι μεγάλη με αποτέλεσμα να μην μπορούν οι υπεύθυνοι να δώσουν όλη την προσοχή που χρειάζονται τα βρέφη και τα νήπια. Συχνά επιστρατεύεται και προσωπικό βοηθητικό για να καλύψει ανάγκες που προκύπτουν.

4. Η έλλειψη κατάλληλου χώρου είναι ένα πολύ σοβαρό μειονέκτημα και έχει σοβαρές επιπτώσεις στο είδος της απασχόλησης των παιδιών.

5. Οι απαντήσεις των υπεύθυνων που συμπλήρωσαν τα ερωτηματολόγια ότι μπορούν να ανταποκριθούν σε ανάγκες γονέων και παιδιών δημιουργεί σοβαρά ερωτηματικά για το τι ακριβώς εννοούν όταν όλοι οι κοινωνικοί λειτουργοί και μεγάλος αριθμός ψυχολόγων ασχολείται με έργο παιδαγωγικό. Μόνον 12% των ιδιωτικών και 25% των κρατικών σταθμών δήλωσαν ότι δεν ασχολούνται με προβλήματα παιδιών ή γονέων.

Πίνακας 8: Ανταπόκριση σταθμών σε ειδικές ανάγκες παιδιών και προβλήματα γονιών

Φορέας	Ανταπόκριση		
	Ιδιωτικός	Δημόσιος	Σύνολο
Ανάγκες παιδιών	2	5	7
προβλήματα γονιών	7	16	23
ανάγκες παιδιών & προβλήματα γονιών	27	20	47
καθόλου	5	14	19
Σύνολο	41	55	96

Τελειώνοντας θέλουμε να αναφέρουμε ότι η μελέτη αυτή είναι μόνο μια αρχική προσέγγιση σ' αυτό το τόσο σημαντικό θέμα. Μας έδωσε στοιχεία αριθμητικά που

είναι όμως ενδεικτικά μιας καταστάσεως που επικρατεί.

Μια μελέτη σε βάθος θα φέρει στην επιφάνεια και άλλες δυσκολίες που τυχόν

υπάρχουν με σοβαρές ίσως επιπτώσεις τόσο στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών όσο και στους γονείς.